

บทที่ ๙

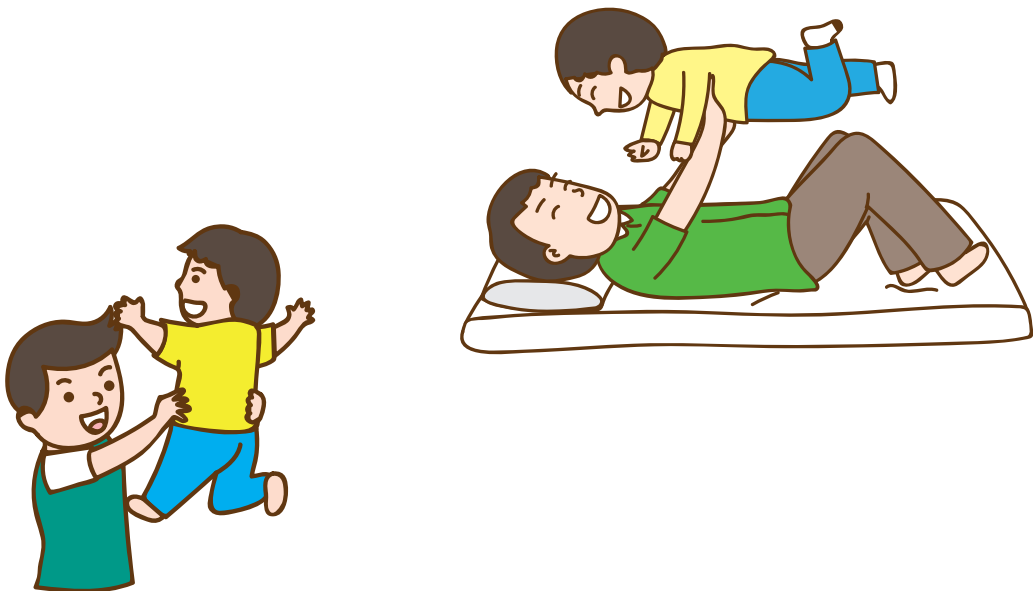
ภาพรวมการส่งเสริม
เด็กพัฒนาการล่าช้า
เด็กพิเศษ

น้องต้นข้าว อายุ 2 ปี 3 เดือน ถูกส่งมาพบแพทย์โดยคุณครูห้องเด็กเล็ก ด้วยเรื่องไม่มีปฏิสัมพันธ์กับครูหรือเพื่อนๆ มีภาษาล่าช้า และมีพฤติกรรมแปลกๆ เช่น เดินเขย่ง หมุนตัวไม่นิ่ง คุณพ่อคุณแม่พาน้องต้นข้าวไปพบแพทย์และได้รับการวินิจฉัยออทิสติก

แพทย์ประเมินพัฒนาการของน้องต้นข้าวตามแนวทาง DIR/ฟลอร์ไทม์ พบว่าน้องต้นข้าวมีพัฒนาการระดับ 1-2 คือ น้องต้นข้าวเข้าหาพ่อแม่บ้างเป็นครั้งคราว แต่**มักจะชอบอยู่คนเดียว ไม่สนใจคนอื่น ไม่เล่นกับใคร** มีพฤติกรรมซ้ำๆ และไม่นิ่ง แพทย์ได้แนะนำคุณพ่อคุณแม่ให้เน้นการส่งเสริมพัฒนาการลูกที่บ้าน โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ ให้น้องต้นข้าวสนใจคน ผูกพันกับคน ซึ่งบุคคลแรกในชีวิตที่น้องต้นข้าวควรเข้าหาและผูกพัน คือ พ่อแม่ แพทย์ยังได้แนะนำให้น้องต้นข้าวมาฝึกกับนักจิตวิทยาในช่วงแรกๆ เพื่อสอนแสดงให้คุณพ่อคุณแม่รู้จักเทคนิคฟลอร์ไทม์

คุณพ่อคุณแม่ตัดสินใจให้น้องต้นข้าวออกจากโรงเรียน โดยมองเห็นว่าการไปโรงเรียนมีประโยชน์น้อย เพราะ น้องต้นข้าวแยกตัวอยู่คนเดียว และไม่ได้สนใจร่วมกิจกรรมต่างๆ กับเพื่อนๆ คุณพ่อคุณแม่เชื่อว่าถ้าน้องต้นข้าวได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่บ้านอย่างเต็มที่ น่าจะได้ประโยชน์มากกว่า

คุณพ่อคุณแม่เริ่มต้นด้วยการทรมเททาฟลอร์ไทม์ **เล่นสนุกกับลูกทุกวัน** เปลี่ยนกิจกรรมที่น้องต้นข้าวทำอยู่เป็นทำด้วยกัน เช่น ขณะที่น้องต้นข้าวกำลังนั่งเล่นเรียงของซ้ำๆ คุณแม่ก็เข้าไปร่วมเล่นด้วย หรือ บางครั้งน้องต้นข้าวตื่นเต้น กระโดด หมุนตัว คุณแม่ก็เข้าจับมือแล้วร่วมกระโดด หมุนตัวเล่นไปกับลูก **น้องต้นข้าวเริ่มรู้สึกสนุก ที่พ่อแม่เข้ามาร่วมเล่นด้วย**

8 เดือนผ่านไป พฤติกรรมหมუნตัว กระตุ้นตัวเอง อยู่ในโลกรส่วนตัวของน้องต้นข้าวก็ค่อยๆ ลดน้อยลง **น้องต้นข้าวเริ่มสนใจที่จะอยู่กับคน เริ่มมองเด็กคนอื่น** น้องต้นข้าวติดพ่อแม่มากขึ้น เมื่อคุณพ่อกลับบ้านจากที่ทำงาน น้องต้นข้าวจะวิ่งเข้าไปเปิดประตู ยิ้ม จูงมือชักชวนพ่อให้มาเล่นด้วยกันอีก

ช่วงนี้คุณพ่อคุณแม่เริ่มสังเกตเห็นว่าน้องต้นข้าว **สื่อสารด้วยภาษาท่าทางมากขึ้น และ เริ่มใช้คำสั้นๆ** มากขึ้น คุณพ่อคุณแม่จึงปรับเทคนิคการทำฟลอร์ไทม์ให้เริ่มยากขึ้น คุณแม่เริ่มแกล้งงง โดยสร้างอุปสรรคในในชีวิตประจำวันให้ซับซ้อนมากขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อฝึกการคิดแก้ปัญหา และ ฝึกการสื่อสารเพื่อแก้ปัญหา เช่น ขณะที่น้องต้นข้าวอยากออกไปเล่นนอกบ้านมากๆ คุณแม่ก็แกล้งทำเป็นยืนงออยู่ที่ประตู เหมือนกับไม่รู้ว่าน้องต้นข้าวต้องการอะไร แรกๆน้องต้นข้าวก็ใช้วิธีแก้ปัญหาแบบเด็กเล็กๆ คือ ร้องโวยวาย ผลักคุณแม่ออก ดึงมือ **คุณแม่รีบตอบสนองการสื่อสารของต้นข้าว** โดยถอยออกจากประตู แล้วพากย์คำสั้นๆ “ออกไป ออก ออก” สักพักต้นข้าวเริ่มพูดตามคุณแม่ “ออก ออก” **คุณแม่รีบตอบสนองการสื่อสารของต้นข้าวอีก** โดยพยายามช่วยต้นข้าวเปิดประตู แต่บังเอิญเปิดไม่ได้ **คุณแม่มองต้นข้าวพร้อมกับทำสีหน้าง** “แม่เปิดไม่ได้ ทำอย่างไรดี” ต้นข้าวกับคุณแม่มองหน้ากัน พยายามช่วยกันคิดว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร สักพักคุณแม่สื่อสาร ชี้ชวนต้นข้าวให้ไปหยิบกุญแจ ช่วยกันหากุญแจ แล้วกลับมาช่วยกันไขกุญแจ ปิดลูกบิดประตู ผลักประตูออกจนเปิดได้สำเร็จ **คุณแม่ยิ้ม ตบมือเชียร์ในความสำเร็จที่ต้นข้าวเป็นผู้ลงมือทำเอง**

ตลอดช่วงเวลานั้นๆ นี้ น้องต้นข้าวได้เรียนรู้ที่จะเจอกับอุปสรรคต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เรียนรู้ที่จะลงมือทำเพื่อแก้ปัญหา เรียนรู้ที่จะสื่อสารกลับไป กลับมา อย่างต่อเนื่อง เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาจนสำเร็จ

คุณแม่พบว่าไม่นาน น้องต้นข้าวเริ่มมีการคิดแก้ปัญหาที่หลากหลายวิธีการมากขึ้น ซบซ้อนมากขึ้น น้องต้นข้าวเริ่มเปลี่ยนจากการใช้พฤติกรรมในการแก้ปัญหามาเป็นการใช้คำพูดสั้นๆ เพื่อแก้ปัญหา การแสดงอารมณ์ก็เริ่มมีความหลากหลายเหมือนเด็กเล็กๆ ทั่วไปมากขึ้น เช่น บางครั้งแสดงสีหน้ากลัว กังวล บางครั้งแสดงสีหน้าโกรธ บางครั้งก็ตื่นเต้น ภาษาพูดของน้องต้นข้าวมีลักษณะเหมือนเด็กเล็กๆ ทั่วไป คือ ใช้คำสั้นๆ ใช้คำได้ตรงสถานการณ์ และมีการใช้ท่าทาง สีหน้า แววตาแสดงอารมณ์ได้อย่างเป็นธรรมชาติ ที่สำคัญพฤติกรรมแปลกๆ ที่ดูเป็นเด็กพิเศษ เช่น ยึดติดในกิจวัตรซ้ำๆ พูดคนเดียว แยกตัว แทบจะไม่เหลือเลย น้องต้นข้าวสามารถสื่อสารบอกข้อขัดข้องใจ ความอยาก ความต้องการของตัวเองให้คนอื่นรับทราบได้มากขึ้น เวลาไปสนามเด็กเล่น น้องต้นข้าวก็เริ่มสนใจมองเด็กคนอื่น เริ่มเข้าไปอยู่ในกลุ่มเด็กด้วยกันได้ เริ่มสนใจเล่นของเล่นมากขึ้น

เมื่อน้องต้นข้าวมีพัฒนาการระดับ 3-4 ที่แน่นขึ้น คุณหมอได้แนะนำคุณแม่พ่อก่อนว่าน้องต้นข้าวน่าจะเข้าโรงเรียนได้แล้ว โดยแนะนำให้เลือกโรงเรียนเล็กๆ ใกล้ๆ บ้าน ห้องเรียนมีจำนวนนักเรียนไม่มากนัก ที่สำคัญคือ คุณครูมีความรักเด็ก พ่อแม่สามารถเข้าไปพูดคุยด้วยได้ วันนี้น้องต้นข้าวมีอายุ 4 ปีเต็มแล้ว แต่อายุพัฒนาการจริงน่าจะประมาณเด็กเกือบ 2 ขวบ คุณหมอจึงแนะนำว่าน่าจะอยู่ห้องเด็กเล็กตามอายุพัฒนาการของน้องต้นข้าวไปก่อน

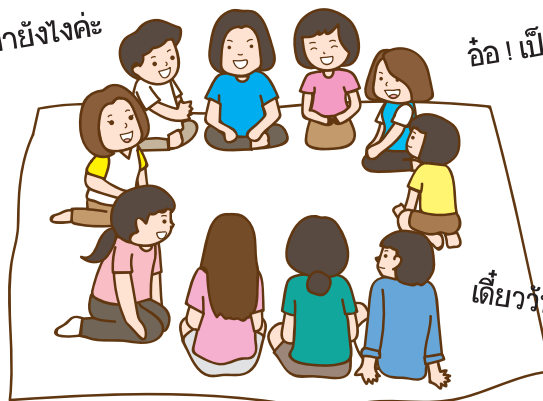
เมื่อน้องต้นข้าวมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถพูดคุยโต้ตอบได้สั้นๆ ในหลากหลายสถานการณ์ และเริ่มสนใจเล่นของเล่นมากขึ้น หลายครั้งคุณพ่อเริ่มสังเกตเห็นว่าน้องต้นข้าวเริ่มเล่นเลียนแบบง่าย ๆ เช่น อุ้มตุ๊กตา กอดน้อง คุณพ่อคุณแม่จึงเริ่มปรับเทคนิคการทำฟลอว์ไทม์ให้ตรงกับระดับพัฒนาการของน้องต้นข้าวโดยเน้นเรื่อง การเล่นสมมติ การพูดคุย และตั้งให้ตอบคำถามในชีวิตประจำวันมากขึ้น

ช่วงแรกๆ ที่เริ่มต้นเล่นสมมติ คุณพ่อคุณแม่พบว่าไม่ง่ายเลย เพราะ พ่อกับแม่ก็รู้สึกไม่ถนัดเล่นไม่เป็น น้องต้นข้าวก็ดูจะไม่ค่อยเข้าใจการเล่นสมมติ เล่นได้สั้นๆ เช่น ป้อนข้าวน้อง สลับมาป้อนคุณพ่อ พาน้องไปนอน พอกุณแม่เริ่มใส่อุปสรรคเข้าไปในการเล่น เช่น “น้องร้องไห้ น้องหิวนม ทำยังไงดี” น้องต้นข้าวก็โยนตุ๊กตาทิ้งแล้วเปลี่ยนไปสนใจอย่างอื่น การพูดคุยในชีวิตประจำวันก็ไม่ง่ายนัก ถ้าเป็นคำถามที่ต้องใช้ความคิด บางทีน้องต้นข้าวก็หลบเลี่ยงไป หรือ ถ้าหงุดหงิด โกรธก็เริ่มมีพูดเป็นสคริปตามหนังสือนิทาน พูดซ้ำๆ หรือร้องไวยวาย ตีแม่บ้าง คุณพ่อคุณแม่รู้สึกหนักใจและกังวลมากกว่าลูกดูถดถอยลง

คุณพ่อคุณแม่จึงได้พยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทั้งจากการอ่านหนังสือ การเข้าร่วมอบรม การปรึกษาพูดคุยกับนักบำบัด การเรียนรู้ที่เพิ่มมากขึ้นทำให้คุณพ่อคุณแม่เข้าใจพฤติกรรม การแสดงออกของลูกและรู้เส้นทางที่จะก้าวต่อไปในการส่งเสริมพัฒนาการลูก

แล้วคุณแม่ทำยังไงคะ

อ้อ ! เป็นแบบนี้เองเธอคะ

เดี๋ยววันนี้จะกลับไปลองทำดูบ้าง

คุณแม่ได้เรียนรู้ว่า พัฒนาการของลูกยังไม่แน่น บางครั้งเวลาลูกมีอารมณ์โกรธ โมโห หงุดหงิด หรือเสียใจ ลูกจะยังมีพัฒนาการถดถอยได้ การเล่นสมมติจะเป็นคำตอบที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของลูก เป็นเวทีที่ปลอดภัย กับคนที่เด็กไว้วางใจ คือ พ่อและแม่ ลูกจะกล้าแสดงอารมณ์ต่างๆ ผ่านการเล่นของตัวเอง ลูกจะได้ฝึกการพูดคุยโต้ตอบ ให้มีเหตุและผลขณะที่มีอารมณ์แรงต่างๆ

โปรแกรมการฝึกในช่วงนี้นอกจากไปโรงเรียนเพื่อให้น้องต้นข้าวได้มีโอกาสเล่นกับเพื่อนแล้ว คุณแม่ยังพาน้องต้นข้าวไป **ฝึกพูดกับนักอรรถบำบัด ฝึกบูรณาการประสาทสัมผัส** (Sensory Integration) และกล่อมเนื้อมัดเล็กกับนักกิจกรรมบำบัด และพบ **นักจิตวิทยา เพื่อสอนแสดงการทำฟลอร์ไทม์ การเล่นสมมติกับลูกด้วย**

การฝึกกับนักอรรถบำบัด คุณแม่ **เลือกคุณครูที่เน้นการฝึกแบบเป็นธรรมชาติและใกล้เคียงกับชีวิตจริง** มากที่สุด ตัวอย่างเช่น การฝึกพูด คุณครูจะกระตุ้นให้น้องต้นข้าวใช้ภาษาที่ออกมาจากอารมณ์ ความรู้สึกของน้องต้นข้าวเอง ฝึกบรรยายภาพจากหนังสือที่น้องต้นข้าวชอบ พูดคุยโต้ตอบในเรื่องที่น้องต้นข้าวสนใจ นอกจากนั้นยังเน้นฝึกทักษะภาษาทางสังคม ได้แก่ การสังเกตสีหน้า แววตา ภาษาท่าทางของคู่สนทนา เช่น เมื่อน้องต้นข้าวพูดไม่ชัด หรือ พูดสลับคำไปมา คุณครูไม่เข้าใจ คุณครูก็จะแกล้งทำสีหน้างง เพื่อให้น้องต้นข้าวเกิดการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนการพูด การใช้ภาษาของตัวเองให้ถูกต้อง เป็นการ **ฝึกให้น้องต้นข้าวรู้จักเอ๊ะใจ สงสัยด้วยตัวเองก่อน** จากนั้นคุณครูจึงค่อยบอกสิ่งที่ถูกต้องอีกครั้ง

การฝึกกับนักกิจกรรมบำบัด คุณครูได้ใช้เวลาประมาณครึ่งหนึ่งในการฝึกกล่อมเนื้อมัดเล็ก เช่น ต่อบล็อก หัดวาดรูปบนกระดาษ และปั้นดินน้ำมัน คุณแม่ได้ขอให้คุณครูเน้นการส่งเสริมการคิด จินตนาการและการ **พูดคุยโต้ตอบแทรกไปในระหว่างการฝึกด้วย** เช่น การฝึกหัดวาดรูปทรงต่างๆ ก็ให้ตั้งคำถามให้น้องต้นข้าวคิด จินตนาการ “รูปทรงสีเหลี่ยมเหมือนอะไรนะ” “ใช่แล้ว เหมือนบ้าน แล้วน้องต้นข้าวชอบทำอะไรที่บ้านมากที่สุดคะ” เวลาที่เหลืออีกครึ่งหนึ่งคุณครูเน้น **กิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการประสาทสัมผัส** เช่น ฝึกกระโดดบนแตรมโบลีน เล่นกระโดดเชือก ฝึกกิจกรรมโยนบอล รับบอล โดยเน้นให้การฝึกมีความยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

การทำฟลอร์ไทม์ที่บ้านและการเสริมประสบการณ์ในชีวิตให้หลากหลายเป็นเรื่องสำคัญ ทุกวันเสาร์อาทิตย์ คุณแม่จะพาน้องต้นข้าวไปตลาดตอนเช้า คุณแม่จะเลือกซื้อขนมครกกับร้านเล็กๆ ของคุณยาย **คุณยายใจเย็น คอยเก่ง กระตือรือร้นที่จะพูดคุยถามน้องต้นข้าว ว่าจะเอาอะไร เอาอันไหน เอากี่อัน** และให้เวลาน้องต้นข้าวพูดคุย จ่ายเงินด้วยตัวเอง ระหว่างทางกลับบ้านคุณแม่

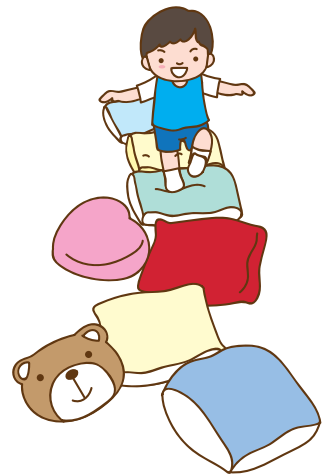
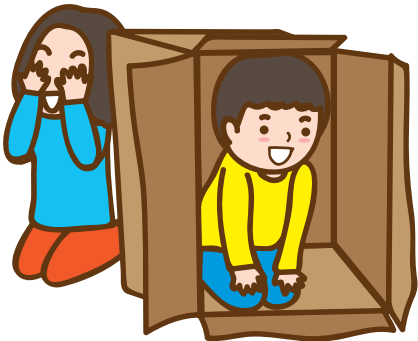
จะถือโอกาสสร้างสถานการณ์ที่หลากหลาย เช่น แวะเติมน้ำมันรถ แวะกินอาหารเช้าที่ร้านเล็กๆ **ให้น้องต้นข้าวได้มีโอกาสสั่งอาหารด้วยตัวเอง** บางอาทิตย์คุณแม่เพิ่มประสบการณ์เรื่องการเดินทางให้น้องต้นข้าว ด้วยการพาลูกนั่งรถเมล์ รถแท็กซี่ รถตุ๊กๆ รถสองแถว รถไฟฟ้า น้องต้นข้าวได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ **ได้เรียนรู้ค่าตัวที่เพิ่มมากขึ้น และ เป็นการเรียนรู้ที่ผ่านการลงมือทำสัมผัสจริง** ประสบการณ์เหล่านี้ยังนำมาใช้ในการเล่นสมมติกับคุณแม่ที่บ้านได้อีกด้วย

เมื่อกลับถึงบ้าน น้องต้นข้าวเล่นอิสระ คุณแม่ลงมาเล่นสนุกกับลูก ชวนกันกินขนม และพักผ่อนด้วยกัน ช่วงบ่ายน้องต้นข้าวช่วยคุณแม่เตรียมอาหารเย็น วันนี้หน้าที่ของน้องต้นข้าว คือ **ช่วยปอกกระเทียม และช่วยหั่นกล้วยตากเป็นท่อนเล็กๆ** กิจกรรมงานบ้านนอกจากช่วยทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก การทำงานเป็นขั้นตอนแล้ว คุณแม่ยังเสริมให้น้องต้นข้าว**ฝึกคิดแก้ปัญหาต่างๆ ฝึกการตัดสินใจ สื่อสารโต้ตอบ และแสดงความคิดเห็น** เช่น คุณแม่ให้น้องต้นข้าวหยิบของใช้ต่างๆเอง น้องต้นข้าวต้องคิดว่าของแต่ละชิ้นน่าจะเก็บไว้ที่ตรงไหน หัดเปิดฝาขวดและกล่องต่างๆด้วยตัวเอง คุณแม่ยังชวนตั้งคำถามธรรมดๆขณะทำงานด้วยกัน เช่น **ทำไมเราต้องล้างผัก ถ้าเราไม่ล้างจะเกิดอะไรขึ้น** ทำไมต้องเก็บน้ำไว้ในตู้เย็น น้ำที่เก็บในตู้เย็นแตกต่างจากน้ำที่อยู่นอกตู้เย็นอย่างไร หรือให้น้องต้นข้าวคิดว่าจะหยิบขนมออกมาเยอะหรือน้อย รวมแล้วจะหยิบทั้งหมดกี่ชิ้น

ช่วงหลังอาหารเย็นคุณพ่อลงมาเล่นสมมติกับน้องต้นข้าว น้องต้นข้าวเลือกเล่นบตงเงี้ยวไปเที่ยวป่า คุณพ่อสร้างสถานการณ์ต่อยอดความคิดของลูกโดยเอาไม้บล็อคและตุ๊กตาสัตว์มาวางเรียงเป็นฉาก สมมติเป็นต้นไม้ และสัตว์ต่างๆ ตลอดเวลาของการเล่นคุณพ่อให้น้องต้นข้าวเป็นผู้นำในการเล่น จะเล่นแบบไหน อย่างไร โดย**คุณพ่อลงไปร่วมเล่นเป็นตัวละคร** ช่วยสร้างสถานการณ์ **คอยกระตุ้นให้น้องต้นข้าวพูดคุยโต้ตอบ ส่งเสริมการคิดให้หลากหลายเหตุผล และสอบถามอารมณ์ความรู้สึก** เช่น เมื่อเล่นถึงตอนที่หลงเข้าไปในป่าใหญ่ ไปเจอเสือกำลังจ้องมองมาที่น้องต้นข้าว คุณพ่อก็จะตั้งคำถามว่าจะทำอย่างไร และรู้สึกอย่างไร ส่วนใหญ่น้องต้นข้าวมักจะทำให้คำตอบว่ารู้สึก “กลัว” คุณพ่อก็จะชวนน้องต้นข้าวคิดต่อว่า **ทำไมถึงกลัว กลัวสัตว์จะทำอะไร จะทำอย่างไรดี จะวิ่งหนี** หรือจะปีนขึ้นไปบนต้นไม้ หรือเลือกที่จะสู้ ถ้าสู้จะสู้อย่างไร การดำเนินเรื่องของน้องต้นข้าวยังมีลักษณะซ้ำๆ คุณพ่อต้องช่วยขยายเรื่องราว ชวนน้องต้นข้าวคิดต่อว่า อะไรจะเกิดขึ้นถ้าเปลี่ยนเรื่องเป็นแบบนี้หรือแบบนั้น คอยช่วยเชื่อมโยงเรื่องราว เชื่อมโยงเหตุและผลของสถานการณ์และการกระทำต่างๆ โดยมี**เป้าหมายหลักที่อยู่เบื้องหลังการเล่นสมมติ คือ ให้น้องต้นข้าวเข้าใจพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึกของตัวเอง และคิดหาทางแก้ปัญหาเมื่อเจอสถานการณ์ต่างๆ**

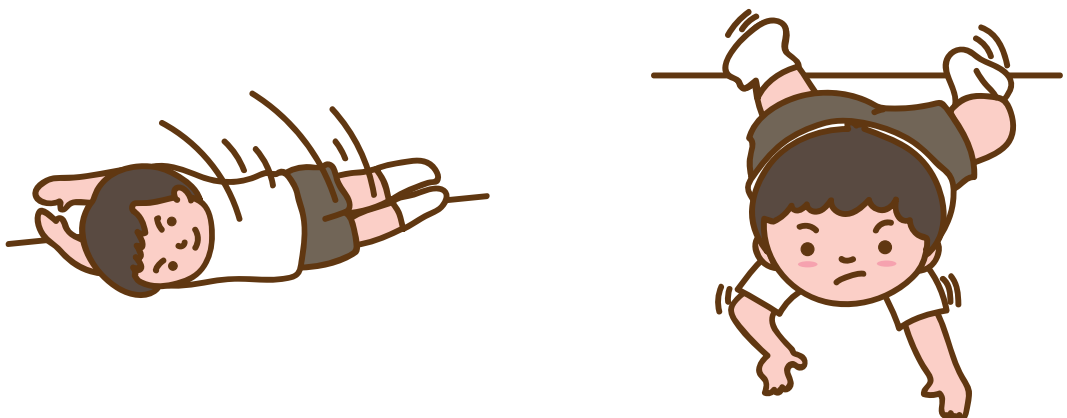

3 ปีกว่าๆผ่านไป น้องต้นข้าวมีอายุจริงประมาณ 5 ปี 4 เดือน (อายุพัฒนาการประมาณ เด็ก 3 ปี 7 เดือน) น้องต้นข้าวมีภาษาเพิ่มมากขึ้น มีความคิดจินตนาการ เล่นสมมุติได้เป็นเรื่องราว หลากหลายบทบาทและหลากหลายอารมณ์ คิดแก้ปัญหาในการเล่นสมมุติได้อย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าในการเล่นสมมุติส่งผลถึงพัฒนาการในชีวิตจริง **น้องต้นข้าวสามารถพูดคุย ได้ตอบ ได้ต่อเรื่อง เล่าเรื่องได้ มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สามารถเข้ากลุ่มเล่นกับเพื่อนได้** การคิดแก้ปัญหาในชีวิตจริงก็ดูเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น

ช่วงนี้คุณพ่อคุณแม่ก็เริ่มสบายใจมากขึ้น เพราะ มั่นใจแล้วว่าน้องต้นข้าวมีทักษะชีวิตที่ไม่แตกต่างจากเด็กอายุ 3-4 ปีทั่วไป คือ สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ เรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนได้ สามารถพูดคุยโต้ตอบ เถียง ให้เหตุผล และบอกอารมณ์ความรู้สึกของตัวเองได้

คุณหมอได้แนะนำภาพรวมการส่งเสริมพัฒนาการต่อไปโดยยังคงเน้นให้คุณพ่อคุณแม่เล่นสมมุติ กับลูก พูดคุยโต้ตอบให้ต่อเนื่อง ออกกำลังกาย และพาลูกเผชิญโลก เจอประสบการณ์ใหม่ๆ การฝึกกับนักวิชาชีพสาขาต่างๆ ก็ยังมีความจำเป็นในการช่วย **เก็บรายละเอียดในส่วนของพัฒนาการ แยกย่อยเฉพาะด้าน โดยเฉพาะการฝึกร่างกาย เพื่อช่วยให้พื้นฐานระบบประสาทแข็งแรงขึ้น**

นอกจากนั้นคุณหมอยังแนะนำให้คุณพ่อคุณแม่มันไปสังเกตลูกที่สนามเด็กเล่นที่โรงเรียนบ่อยๆ เมื่อลูกเล่นกับเพื่อน ลูกยังมีอะไรที่แตกต่าง กิจกรรมการเล่นอะไรที่ลูกยังทำไม่ได้ เพื่อนประเภทไหนที่ลูกยังอาจจะหนี กลัว ไม่อยากเล่นด้วย การสังเกตปัญหาของลูกในชีวิตจริงเหล่านี้ก็จะช่วยให้คุณพ่อคุณแม่เห็นภาพรวมของพัฒนาการของลูกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

